

Jacht en jagen, hoe zit dit nu?

foto Fabrice Ottburg

Over de juridische basis van jacht, schadebestrijding en beheer

foto Wikipedia

Jagen is omgeven door een groot aantal regels die ook nog eens verschillen per provincie. Voor niet-jagers is daar vaak geen wijs uit te worden. In dit artikel laten we zien hoe de jacht in Nederland is georganiseerd en geven we op hoofdlijnen het juridisch kader, de organisatie en de uitvoeringspraktijk. Veel bos- en terreinbeheerders hebben daar ook mee te maken omdat ze zelf jagen, dieren (laten) beheren of de jacht verhuren.

— Désiré Karelse (Faunabeheereenheid Noord-Holland), Jeroen Hoefnagels (Koninklijke Nederlandse jagersvereniging)

> In Nederland maakt de wetgever in de Wet Natuurbescherming onderscheid in drie verschillende regimes van jagen: jacht, schadebestrijding en (populatie)beheer. Daarnaast kan overlast een reden zijn voor beheer van de fauna. Voor de buitenstaander zal dit niet uitmaken. Die ziet immers een jager die aan het jagen is ongeacht het juridische onderscheid. Jagen is eigenlijk het werkwoord dat betekent opsporen en bemachtigen en jacht is het juridisch begrip. Voor de jagers zelf is dit onderscheid in drie regimes van groot belang omdat elk regime eigen voorwaarden, regels en onderbouwing heeft.

Wettelijk kader

De Wet Natuurbescherming verbiedt het doden, vangen of opzettelijk verstoren van dieren. Maar van dat verbod mag worden afgeweken. Op basis van faunabeheerplannen en de daarop verkregen mogelijkheden tot jacht, vrijstellingen en ontheffingen kan 'de jager' de uitvoering ter hand nemen. Voor de uitvoering (met het geweer) zal de jager altijd dienen te beschikken over een jachttakte. In Nederland zijn er ongeveer

27.000 jachttaktehouders/jagers. Het jachtdiploma (1-jarige praktische en theoretische opleiding met vier examens) is een van de drie vereisten voor de aanvraag van de jachttakte. Het grootste deel van de jagers heeft zich vrijwillig landelijk verenigd in de Jagersvereniging. Ook dienen de jagers lid te zijn van de wildbeheereenheid (WBE) waarbinnen hun jachtveld valt waar zij jagen. Nederland kent daarvoor een landelijk dekkend netwerk van 300 wildbeheereenheden. De jagers van een WBE voeren de door de provincie goedgekeurde faunabeheerplannen voor jacht, schadebestrijding en beheer uit.

Jachtrecht is een recht waarmee de eigenaar van de grond waarop zich in het wild levende dieren bevinden zich die dieren mag toe-eigenen en is afgeleid van het eigendomsrecht. De Europese Vogelrichtlijn erkent dit jachtrecht als vorm van duurzaam gebruik. Daarnaast kan er 'gejaagd' worden in het kader van schadebestrijding, overlastbestrijding en (populatie)beheer.

De beoogde uitvoering van maatregelen kan zijn beslag krijgen via verschillende vormen van faunabeheer zoals zijn ingekaderd in de Wet

foto Wikipedia

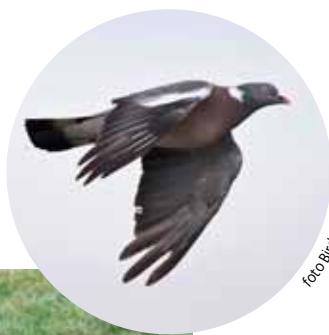

foto Bircsrijflighet

foto Fabrice Ottburg

foto Eline de Jong

foto Eline de Jong

Andere soorten zoals ree, wild zwijn, gans, hert zijn in Nederland geen wild in de zin van de wet en dus is er geen (benuttings-)jacht op die soorten. Verwarrend voor de niet-jager aangezien nagenoeg elke handeling met het geweer al snel als jagen bestempeld wordt. Immers deze soorten worden wel geschoten maar onder andere regimes, namelijk op grond van schadebestrijding of populatiebeheer.

Schadebestrijding

Onderstaande vormen van 'jacht' zijn juridisch (fauna-)beheer. Het motief en doel hiervoor valt uiteen in:

- **Landelijke vrijstelling:** grondgebruiker mag Canadese gans, houtduif, kauw, konijn, vos en zwarte kraai beheren omdat deze landelijk schade doen.
- **Provinciale vrijstelling:** grondgebruiker mag soorten beheren die in betreffende provincie schade doen. Een provincie mag bepalen voor welke soorten dat geldt. Ontheffingen zijn gericht op schadebestrijding en/of populatiebeheer van beschermde diersoorten en voor middelen, tijden en plaatsen waar dit nodig en wettelijk mogelijk is. Een door de Faunabeheereenheid (zie verderop in dit artikel) verkregen ontheffing wordt (digitaal) doorgemachtigd aan de uitvoerders.

- Gedeputeerde Staten kan een opdracht tot beheer geven aan de Faunabeheereenheid of aan een groep personen **in specifieke (nood-)situaties**.

Provincies maken hiervan bijvoorbeeld gebruik bij de afhandeling van calamiteiten, het beheer van (invasieve) exoten, of bij het nulstandbeheer van wilde zwijnen en verwilderde dieren. Het is het hierbij mogelijk om de toegang tot terreinen af te dwingen, in het uiterste geval met hulp van de politie. De uitvoering van schadebestrijding en/of populatiebeheer zal vaak door de jager gedaan worden die ook het jachtrecht gepacht heeft. Hij heeft immers kennis van het veld en de lokale contacten. Waar het populatiebeheer of schadebestrijding betreft op basis van ontheffingen, dient de jager de ontheffingsvoorwaarden in acht te nemen. Als het gaat om de generieke landelijke en provinciale vrijstelling voor de grondgebruiker om de schade te bestrijden dan kan de grondgebruiker de jager toestemming geven om dit uit te voeren.

Onderbouwing en verantwoording

Het krijgen van provinciale vrijstellingen en ontheffingen vergt een goede onderbouwing. Het kan bijvoorbeeld alleen als er geen andere bevredigende oplossing is om de (toekomstige, te verwachten) schade of overlast te voorkomen of te beperken of het populatiebeheer tot stand te brengen. Door de ingreep mag de 'staat van instandhouding' van de betreffende populatie van die diersoort niet in het geding zijn. Ook moeten de middelen en de methode benoemd zijn. Dit alles dient gemotiveerd te zijn in het faunabeheerplan of in de ontheffingsaanvraag die de

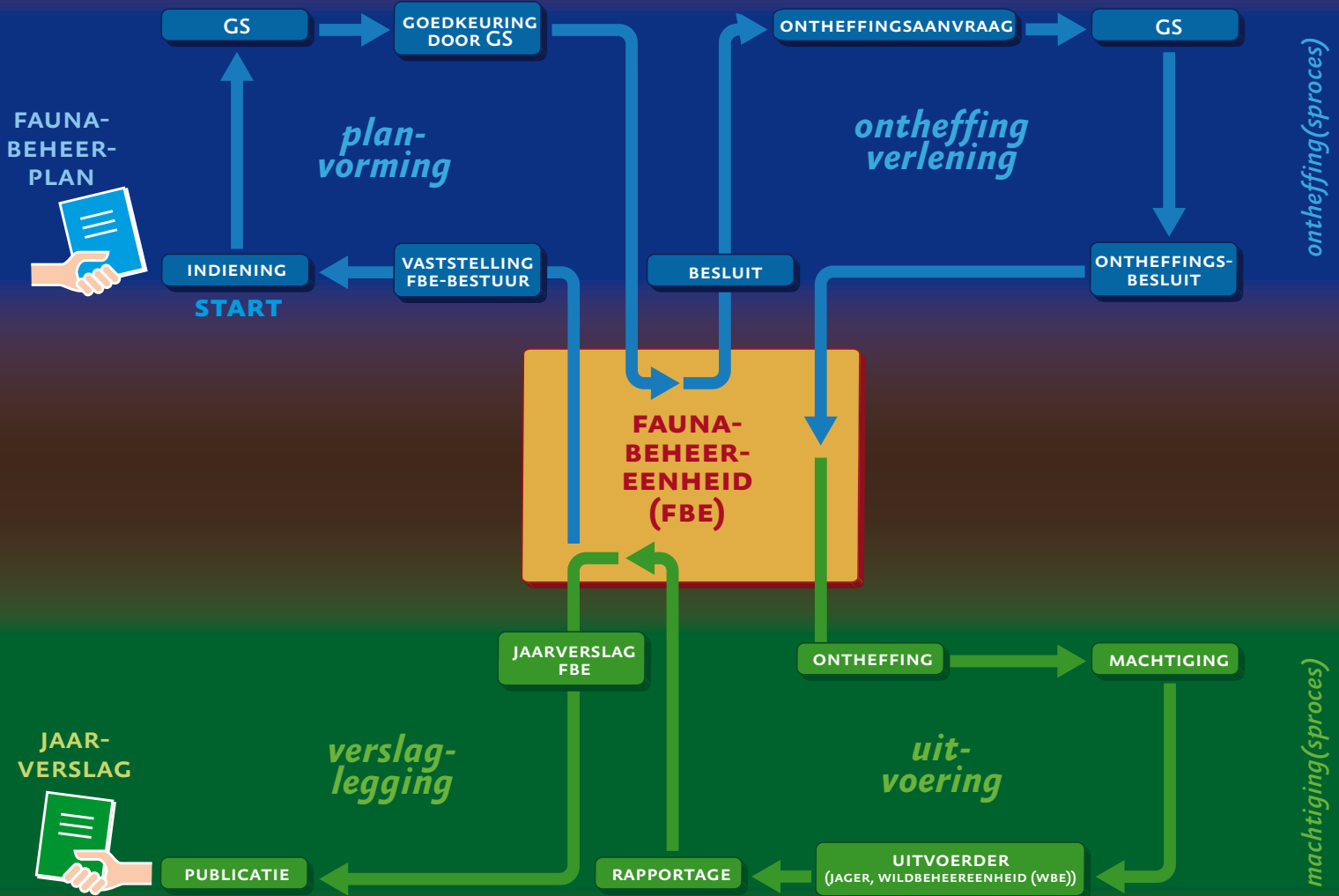
jachtrecht. Het recht om zoogdieren of vogels toe te eigenen die zich in het jachtveld bevinden. Dit recht komt toe aan de jachthouder die krachtens eigendom of jachthuurovereenkomst gerechtigd is te jagen. Zo zijn ook Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten en andere terreinbeheerders gewoon jachthouder. Het jachtrecht in Nederlands is (in tegenstelling tot andere lidstaten binnen Europa) beperkt tot vijf soorten (fazant, haas, wilde eend, konijn en houtduif), die door de jachthouder op grond van de Wet Natuurbescherming mogen worden bejaagd. De jager is daarbij gehouden om een redelijke wildstand in stand te houden en dient daarbij de balans te zoeken tussen wat hij duurzaam kan benutten en schade door het wild te beperken. De verplichting om een redelijke wildstand te hebben, houdt ook in dat de jager in principe niet jaagt op soorten bij een te lage stand. Jagers leveren daarnaast een actieve bijdrage aan de bevordering van de wildstand in het veld, bijvoorbeeld door aan biotoopverbetering te doen of door de predatiedruk te beperken. Voor de vijf wildsoorten bepaalt het Rijk de jachtperiode en de middelen.

Natuurbescherming:

- uitoefening van de jacht (conform Wet Natuurbescherming)
- uitvoering van de landelijke vrijstelling (conform Wet Natuurbescherming)
- uitvoering van de provinciale vrijstelling (conform provinciale verordeningen)
- uitvoering van de provinciale ontheffing (via machtigingen en conform provinciaal beleid)
- uitvoering van een opdracht tot beheer (conform Wet Natuurbescherming/provinciaal beleid)

Reden voor dit onderscheid (grofweg: jacht, schadebestrijding, overlastbestrijding, populatiebeheer en opdracht) zit in het doel, de belangenafweging en de (beschermings-)status van de diersoort.

Bij de jacht gaat het om de uitoefening van het

Faunabeheereenheid opstelt. In de wet staat ook dat de ontheffing kan worden verleend op grond van de volgende wettelijke belangen:

1. In het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid.
2. In het belang van de veiligheid van het vliegverkeer.
3. Ter voorkoming van belangrijke schade (> dan € 250,- per geval) aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren.
4. Ter bescherming van flora of fauna.
5. Voor onderzoek en onderwijs.
6. Om het vangen of verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Wie doet wat: rollen en verantwoordelijkheden

De minister van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit is verantwoordelijk voor de Wet Natuurbescherming, nader ingevuld door een Besluit Natuurbescherming en een Regeling Natuurbescherming. De uitvoering van het faunabe-

heerbeleid is grotendeels gedecentraliseerd aan de provincies en dat leidt tot (soms ecologisch of juridisch onverklaarbare) verschillen per provincie.

In elke provincie is een Faunabeheereenheid actief die zorgdraagt voor het opstellen van het faunabeheerplan. Het duurzaam beheer van populaties, de bestrijding van schadeveroorzakende dieren en de uitoefening van de jacht geschieden overeenkomstig dit faunabeheerplan. De (stichtings-)besturen van de Faunabeheereenheden bestaan uit vertegenwoordigers van de landbouw, natuurbeheer, jacht, particulier grondbezit en dierenbeschermingsorganisaties en hebben een onafhankelijke voorzitter. De faunabeheereenheid doet jaarlijks verslag van de uitvoering, maakt evaluaties en schrijft op basis daarvan minimaal elke zes jaar een faunabeheerplan. Gedeputeerde Staten keurt het faunabeheerplan goed voordat dit in uitvoering kan. In het plan staat de basis voor het faunabeheer. Het bevat onder andere de maatregelen ter voorkoming en bestrijding van schade aangericht door in het wild

levende dieren en trendtellingen van populaties. Het faunabeheerplan levert de onderbouwing van het faunabeheer onder andere door gebruik te maken van wetenschappelijk onderzoek, beschikbare jurisprudentie alsmede door verplichte afschotregistratie en rapportages. Op basis van het faunabeheerplan kan er binnen de wettelijke kaders gejaagd worden en kan de schadebestrijding plaatsvinden op diersoorten op grond van de landelijke en provinciale vrijstellingen op basis van de Wet Natuurbescherming en provinciale verordeningen. Ook kan de Faunabeheereenheid op basis van het plan ontheffingen aanvragen bij Gedeputeerde Staten en indien toegekend de jachthouders en grondgebruikers machtigen om het beheer uit te voeren. In de wet staat dat jachthouders met een jachtakte zich met organiseren in een Wildbeheereenheid. De taak van de Wildbeheereenheid is om het vastgestelde faunabeheerplan uit te voeren en om te bevorderen dat 'een duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren, bestrijding van schadeveroorzakende dieren en jacht wordt uitgevoerd in samenwerking met en

ten dienste van grondgebruikers of terreinbeheerders'. Ook grondgebruikers (agrariërs) en terreinbeherende organisaties kunnen lid zijn van een Wildbeheereenheid. Iedere provincie heeft eigen regels waaraan de Wildbeheereenheden moeten voldoen. Wildbeheereenheden worden gehoord over de inhoud van het Faunabeheerplan.

Jachtaktehouders zijn wettelijk verplicht om hun afschotgegevens aan de faunabeheereenheid te verstrekken. Doorgaans gebeurt dit via een digitaal systeem, het FaunaRegistratieSysteem. De Faunabeheereenheid is verplicht deze gegevens jaarlijks op provinciaal niveau openbaar te maken in een jaarverslag. In het jaarverslag kunnen bijvoorbeeld gegevens staan over trendtellingen, populatiedata, wildaanrijdingscijfers en de schade-data van het Faunafonds/BIJ12.

Maatschappelijk draagvlak

Uit onderzoek blijkt dat ruim de helft van de Nederlanders positief staat ten opzichte van de jacht (als vorm van duurzame benutting) en dat slechts 10-15 procent van de Nederlanders tegen jacht is. Toch staan jacht en faunabeheer in de publieke en politieke belangstelling en is er een hoge emotionele betrokkenheid. Daarom is het goed dat ook het vaststellen van beleid en de uitvoering onder brede maatschappelijke controle staat. Zo hebben de besturen van de Faunabeheereenheden een brede maatschappelijke samenstelling met onder andere vertegenwoordigers uit de natuursector. De kwaliteit van het beleid wordt geborgd door het betrekken van adviezen van wetenschappers. Wet- en regelgeving en beleidskeuzes zijn onderhevig aan politiek bestuurlijk debat, zowel in de Tweede Kamer als in Provinciale Staten en soms zelfs gemeenteraden. Dit betekent echter niet dat iedereen zich bij de uitkomst van zorgvuldige besluitvorming neer legt. Er worden dan ook talloze juridische procedures gevoerd tegen de besluiten van de provinciale overheden: bezwaren tegen het GS-besluit, vervolgens de beroepsprocedures bij de rechtbank of zelfs bij de Raad van State. Doorgaans betreft dit partijen die zich principieel niet kunnen verenigen met überhaupt welke uitvoering van faunabeheer dan ook. Dit kost alle betrokkenen veel tijd en geld. Dit heeft mede te maken met de wijze waarop in Nederland het faunabeheer (met uitzondering van de (benuttings-)jacht) ingericht is. In tegenstelling tot andere Europese lidstaten waar gejaagd wordt op grond van de algemene bepalingen van de Vogelrichtlijn en waar dieren duurzaam benut kunnen worden als er voldoende van zijn, kunnen in Nederland deze dieren enkel bestreden op basis van een ontheffing of vrijstelling op grond van de bijzondere afwijkingbepalingen van de Wet Natuurbescherming (en Vogelrichtlijn). Het voldoen aan de strenge afwijkingbepalingen gaat gepaard met de nodige bureaucratie, juridisering en uitvoeringsproblemen (zie kaders).<

d.karelse@fbenoordholland.nl
Jeroen.Hoefnagels@jagersvereniging.nl

foto Meijco van Velzen

Genzen bejaging in Nederland

In landen om ons heen worden de meest voorkomende ganzensoorten bejaagd op grond van de algemene bepalingen van de (benuttings-) jacht zoals opgenomen in de Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn heeft deze ganzen ook expliciet als bejaagbaar aangewezen omdat er voldoende van zijn. De jacht moet wel gebeuren volgens de principes van duurzaam gebruik en mag niet gebeuren tijdens de trek naar de broedplaatsen of tijdens de broedperiode.

In Nederland mogen de ganzen alleen beheerd worden in het kader van schadebestrijding. Door de decentralisatie zal in elke provincie voldaan moeten worden aan de toets van de afwijkingbepalingen zoals opgenomen in de Wet Natuurbescherming. En in elke provincie zijn andere regels voor de uitvoering van het

ganzenbeheer. Zo verschilt het per provincie of het seizoen start in februari, maart of april en het vervolgens eindigt in oktober of november. In sommige provincie mogen broedparen geschoten worden en in andere niet. En per provincie zijn er regels voor het al dan niet eerst verplicht inzetten van andere werende middelen zoals knalapparaat of vlaggen. Afschot kan daarnaast afhankelijk zijn van het gewas wat er staat maar ook dit kan weer per provincie of zelfs Wildbeheereenheid verschillend zijn. En om het nog ingewikkelder te maken kunnen de regels per ganzensoort verschillen. Kortom: de uitvoering van het ganzenbeheer in Nederland is zeer divers, dat maakt het niet eenvoudig en maakt het ook niet logisch eenduidig uit te leggen.

foto Wikipedia

Uitvoering in de praktijk: damhertenbeheer

In het duingebied tussen Den Haag en IJmuiden werden in 2016 nog 4.859 damherten geteld. De dieren verrichten onder meer schade aan natuurwaarden en landbouwgewassen (bloembollen) en vormen een risico voor de verkeersveiligheid. Daarom is er een nieuw faunabeheerplan opgesteld op basis waarvan ontheffingen zijn verkregen. Het gaat om planmatig beheer van damherten door middel van afschot ter voorkoming van onevenredige schade aan maatschappelijke belangen. Schade aan landbouwgewassen, onder andere bloembollen, is ten opzichte van het verleden sterk afgenomen. In het beheerseizoen 2017-2018 zelfs tot nul. Het aantal dieren was in 2018 ruim 3700 en er zijn 2100 dieren geschoten. Het doel van beheer is om de populatie de

komende jaren nog verder terug te brengen tot 1.000 dieren. De ontheffingen en vergunningen die dit mogelijk maken zijn tot en met de Raad van State in stand gebleven. Na afloop van ieder beheerjaar, dat loopt van 1 april tot en met 31 maart, wordt de voortgang van het beheer bekeken. Dit gebeurt aan de hand van het uitgevoerde afschot, de tellingen, het aantal aanrijdingen, het aantal dood gevonden dieren en de getaxeerde landbouwschade en de schade aan inheemse flora en fauna. Deze laatste op basis van divers ecologisch onderzoek. De tellingen en het beheer worden begeleid door commissies en separate rapportages. De gegevens worden jaarlijks gepubliceerd in het jaarverslag van de Faunabeheereenheid.